

Till Söderköpings kommun

Hamnanläggningen Tyrislöt

Föreningen Navet i Havet har uppmanats av Söderköpings kommun att ge underlag för bedömningar om behov av underhåll och förslag till åtgärder för att förbättra och utveckla hamnen i Tyrislöt. I skrivelsen har vi även gjort en kort genomgång av tidigare händelser av betydelse.

Tyrislöt är tillsammans med Fyrudden och Arkösund en av de tre baspunkterna för turismen och näringslivet i Östergötlands skärgård. Dessa tre hamnar är alla i kommunal ägo, utgör vägslutpunkt för en ”200-väg” och har kollektivtrafik med linjebuss. Hamnarna utgör knutpunkter för båttrafik i skärgården, för både gods och passagerare, liksom för insamling och transport av yrkesfiskets fångster.

Därmed ingår dessa hamnar den grundläggande infrastrukturen för skärgårdsområdet. Det är faktiskt Tyrislöt som ligger bäst till med sitt centrala läge. När de sista kilometrarna på väg 210 får rätt standard kommer också en ökande del av besökarna till skärgården att gå över Tyrislöt. Hamnen är alltså av betydelse även för den regionala utvecklingen och inte bara ett kommunalt intresse.

Bakgrund

Söderköpings kommun köpte fastigheten Tyrislöt (nuvarande beteckning 1:29) av Ossian Pettersson år 1961. Vid denna tid köpte flera kommuner i länet skärgårdsfastigheter, bland annat för att upplåta fiskevatten med fiskekort. Campingplatser byggdes upp på Mon, Olsön, Sanden, Tyrislöt och Kalvholm. När det fria handredskapsfisket infördes 1986 försvann ett motiv att ha kvar dessa och gradvis har flertalet fastigheter sålts. Campingplatserna och de turistiska anläggningarna finns dock kvar.

Hamnen i Tyrislöt var sedan laga skiftet en samfällighet ”vinterhamn” för gårdarna i hemmanet Tyrislöt. Varje gård byggde dock upp egna anläggningar och rätten som fanns kvar utnyttjades mest som vinterhamn. Under åren såldes ett par tomter från 1:29. Närmast hamnen nuvarande 1:24 till fritidsboende samt 1:59 till permanentboende. Båda dessa fastigheter har egna bryggor.

Två jordbruksfastigheter på Missjö köpte även mark vid hamnen för garage. Intill dessa tomter byggdes på 1950-talet en garagelänga och innan kommunen köpte 1:29, såldes detta till Missjö. En fastighetsbildning gjordes och 1:62 bildades för alla tre garagebyggnaderna.

Till dessa fördes en servitutsplats för båt och rätt att dra upp båt på land. Ytterligare en fritidstomt såldes som också fick ett servitut på båtplats vid den gamla bryggan i Tyrislöt. Efter att kommunen köpt 1:29 har en tomt, 1:76, avstyckats för permanentboende. Köparen till detta var yrkesfiskare och fick även arrendera ca 1200 m² mark och 750 m² vattenområde för sin näringsverksamhet med rätten att bygga brygga och båthus i viken öster om hamnen.

Investeringen 1986

Söderköpings kommun investerade 1986 i en samlad kajanläggning i området mellan tomterna 1:59 och 1:24. Turismen hade ökat starkt och därmed problemen att få plats för allt fler bilar och båtar. Samtidigt var det en period med ett ganska intensivt fiske och svårigheter att hantera yrkesfiskets frakter. Vid denna tid fanns heller inte någon vägslinga utan marken framför den gamla bryggan utgjorde vägslut utan egentlig vändplan.

I samband med bygget av kajen hanterades de gamla rättigheterna på området som bebyggdes på följande vis. De två servitut med rätt till båtplatser som fanns erbjöds och accepterade nya servitutsplatser på en flytbrygga. De sex stamfastigheterna i Tyrislöt som hade del i en samfällighet "vinterhamn" erbjöds fri rätt att utnyttja den nya rampen för sjösättning och upptagning av båtar. Men man hade andra intressen man ville lösa. Fastigheten 1:4 kompenseras genom investering i ett nytt avvattningsdike från 1:29 över 1:4. Fastigheten 1:12 avstod eftersom man på sin fastighet själv var belastad av flera samfälligheter som då kommunen avstod från att göra anspråk på.

Övriga stamfastigheter med andel i samfälligheten "vinterhamn" erbjöds i brev 1986-04-09 att kompenseras med servitut att uppföra en brygga med var sin båtplats, på fastigheten 1:29 i ett läge förslagsvis söder om Ängudden. Denna fråga har tyvärr ännu inte lösts eftersom fritidshusägare i detta område motsatt sig att en sådan brygga ska komma till stånd. Ironiskt nog har flera av dessa fritidshusägare själva byggt bryggor här på kommunens mark.

Tidigare planskisser

Inför bygget av nya hamnen utarbetades planskisser vilka innebar att campingverksamheten på sikt skulle förläggas norr om väg 210. Det plana markområdet mellan väg 210 och hamnen skulle gradvis kunna utnyttjas för verksamheter kopplade till hamnen.

Upplåtelser för verksamheter i hamnen

Sankt Anna Fiskelag fick 31.10 1990 ett 25 årigt anläggningsarrende för hela hamnen söder om vägslingan väg 210. I avtalet åtar man sig att sköta hamnen och även få bygga ett kylhus för hantering av fisk. Kylhuset ägs av fiskelaget. Enligt avtalet har man även rätt att hyra ut vissa parkeringsplatser. Man får dock inte upplåta någon nyttjanderätt i andra hand utan kommunens tillstånd. Två WC byggdes i reningsverket för att vara öppna året runt som service för hamnen. Man ska fritt upplåta plats för tillfällig angörning för skärgårdsborna, plats för turbåtar samt i samråd med campingen upplåta kajen för gästhamn. De två flytbryggorna ingår inte i Fiskelagets arrende utan i campingens.

På kajområdet har hela tiden funnits en yta för sophantering med plats för containrar och källsortering. De är avsedda för det rörliga friluftslivet samt mot avgift även för fastigheterna på Missjö. I realiteten utnyttjas de året runt även av de fritidshusboende i området.

Yrkesmässigt utnyttjande

Kajen i Tyrislöt är av stor betydelse för hantering av tungt och skrymmande gods. Det gäller byggmaterial, maskiner, insatsvaror i jordbruket, leverans av djur, massaved och timmer, skrothantering, mm. Många gånger om året är faktiskt kajen i stort sett full med gods som skall till eller från skärgården.

Fiskelaget upplåter en del av kylhuset till Hemvärnet som även har legat med fartyg längre tider vid kajen. Hemvärnet utnyttjar några gånger om året kajen i samband med övningar.

Framtidsfrågor

Verksamheten vid Tyrislöts hamn ökar år från år vilket är positivt för bygden. Men med ökad användning uppstår också nya problem. Kajen är nu över 20 år och många förändringar har skett. De tydligaste är att fisket inte längre utnyttjar kajen mer än för kylhuset, samt den båtburna turismen ökar, både med privatbåtar och passagerarbåtar. Godshanteringen ökar också med allt större färjor. Ökad turism innebär också ökad sophantering.

Målsättningen är att Tyrislöt kaj ska vara en fungerande rationell hamn för bofasta och näringsliv, en inbjudande gästhamn med plats för allt större passagerarbåtar. Den ska också fungera för sophantering från öarnas återvinningsstationer.

Förslag till åtgärder

Mycket har hänt sedan Kajen byggdes. För att klara målsättningarna inför framtiden behöver ett flertal funktioner ses över. Nedan för vi fram en rad förslag och synpunkter som kommit till vår kännedom. De är förtecknade utan inbördes rangordning.

- **Ökad kajlängd och utbyggnadsmöjlighet**

Redan idag är kajen under sommaren tidvis helt full av gästande båtar. Därtill kommer passagerarbåtarna och godshanteringen. Vi anser att man redan nu skall räkna med att bygga ut 6 m bred fast kaj där nuvarande östra flytbryggorna ligger. En utstickande fast kaj behövs för att klara de allt större passagerarfartygen och för att kunna öka flexibiliteten i godshanteringen. Den nya kajen skall kunna bära truck/hjullastare.

Vi anser också att kommunen långsiktigt skall bevaka möjligheten att köpa fastigheten 1:24 för att kunna expandera hamnen österut utmed berget mot båthuset.

- **Utbyggnad av gästhamnen**

Gästhamnens kapacitet behöver kunna utökas gradvis. Här är flytbryggor med Y-bommar lämpligaste utformning i anslutning till befintlig flytbrygga i väster.

Gästhamnsplatserna bör byggas ut med eluttag vilket båtgesterna efterfrågar. Idag dras långa kablar upp till öppna vanliga uttag på Vägverkets belysningsstolpar. Dessa kablar korsar godstrafikens körbanor.

- **stor kajplan för godshantering**

Godshanteringen sker idag dels direkt från bil till fartyg utmed den raka fasta kajen och dels över färjerampen i öster. Allt mer gods hanteras med truck eller hjullastare varför fria ytor behövs intill dessa områden. Långtradare med släp måste t.ex. kunna köra fram utmed kajkanten för att kunna lasta/lossa med kran. Det måste alltså vara rent utmed den långa kajen. Nuvarande placering av sopcontainer för sjöhantering måste flyttas till området för övriga sopcontainerar.

- **parkeringsytor**

All erfarenhet från andra skärgårdar visar att behovet av parkeringsytor ökar starkt. Med tanke på de många intressen som finns kring kajplanen bör parkeringar istället gradvis ordnas upp på området ovan reningsverket. Detta måste beaktas i avtal med campingverksamheten.

- **sophantering**

Sophanteringens består dels av en miljöstation med källsortering året runt och dels mottagning av sopor från sopmajor på öarna under sommaren. Sophanteringens bör samlas till ett område, i öster. Där finns nödvändigt svängrum för bilar etc. Området bör skärmas av med plank för att öka trivselsn i gästhamnen. Sophanteringens från öarna kan ske mot en brygga öster om färjerampen. Där finns plats för en brygga avsedd för detta ändamål när kajen byggdes. Nuvarande placering av container vid långa kajen, med tillhörande stora skyltar året runt som säger att man inte får utnyttja kajen, är ju direkt olämplig i kombination med gästhamn och annan godshantering. Sophanteringens över kaj rör sig bara om några timmar per vecka under maj – september.

- **fast kaj för säker angörning för passagerarbåtar**

Passagerarbåtarna har sedan några år markerade angörningsområden på den fasta kajen. Samtliga större båtar utnyttjar då stävtillägg. Stävfendrar bör därför monteras på kajen i två lägen för säker av- och påstigning för passagerare. Nuvarande system med mer eller mindre stadigt monterade bildäck är olämpligt.

Troligen kommer även större fartyg att angöra Tyrislöt framöver. En utbyggd fast kajlängd i öster är lämplig för ökad passagerartrafik eftersom man då inte behöver manövrera inne mot raka kajen där gästhamn och samtidig godshantering kan kollidera.

- **angörning av svävare**

Skolskjutsar och kompletteringstrafik med svävare sker vintertid i Tyrislöt. Idag lägger man till utmed den östra flytbryggan. Säkert tillägg i dåligt väder är ibland komplicerat och bryggan kan skada svävaens kjol. En bra lösning är att anlägga en utfyllnad av kross mot gränsen till 1:24 i öster, där det redan finns en grundbotten. Östgötatrafiken hade faktiskt avsatt medel för att bygga en ramp när svävarna var nya.

- **ramp för godsfärjor**

Nuvarande ramp för godsfärjor är bra utformad men stålsponten har blivit svårt skadad och behöver ses över. Det saknas även vägbom vilket är en risk eftersom vägen sluttar ut över rampen till sjön.

- **förbättrad tillgänglighet**

Snöröjning av kajen behöver ske vintertid. Idag plogas väg 210 och en snövall byggs upp mot kajen vilket hindrar passagerare och verksamheter.

Hamnens handikappanpassning bör ses över. Det finns behov av räcke på ramperna från fasta kajen ut till flytbryggorna. Dessa sluttar starkt vid lågvatten. Är det då regn, snö eller isbark blir det mycket halt och ett räcke behövs.

- **nödvändig säkerhet i förtöjningsanordningar och belysning, etc.**

Kajens pollare har börjat gå sönder och bör ersättas av gjutna kajpollare c/c 5 m. Den allmänna belysningen på den yttre flytbryggan är ofta ut funktion. Tyvärr upphandlades fel typ av flytbryggor som saknar kanaler för ledningar och infästning för belysning.

Räddningsstegar saknas. Ramlar någon i sjön utmed kajen kommer man inte upp själv utan att simma till östra eller västra ändan. En räddningsstege i kajens vinkel bör kunna klara sig från skador från fartyg.

- **reparation av slitage och skador**

Kajen har under åren fått några brister som behöver uppmärksammas. En felkonstruerad rensbrunn för dagvatten saknar utlopp i kajens spont. Därför sätts denna brunn alltid igen vid regn och snösmältning. En vattensamling, eller isig yta, blir ofta stående helt intill kajkanten. Fyllnadsmassorna innanför sponten och krönbalken har också delvis sjunkit samman. Därför uppstår nästan årligen mindre hål i asfalten som ibland kan vara djupa. Om en lastbils stödben slår ner i ett sådant hål kan en olycka ske. Varje nytt hål måste därför repareras mer ingående än som sker idag.

- **fungerande skötsel och ansvar för driften**

Samordningen av de olika intressenter som verkar på kajen behöver förstärkas. Tyrislöt hamn bör förvaltas av en hamnförening där de som utnyttjar hamnen är representerade. Hamnens ekonomi kan troligen också förbättras. Med ökande aktiviteter bör hamnen ge intäkter som täcker skötsel och löpande underhåll.

Sankt Anna i februari 2009

Navet i Havet
Bengt Almkvist
Enligt uppdrag